

Taner Akçam: Soykırım kararı ve sonuçları

Posted on 16/12/2019

Eğer Türkiye'nin demokratik güçleri, demokrasi ve insan hakları konusundaki uğraşlarında ciddi iseler (böyle olduklarından hiç kuşkusuz), soykırım inkarcılığının önlerindeki en temel siyasi problemlerden birisi olduğunu kavramak zorundalar.

Amerikan Senatosu Ermeni soykırım tasarısını oy birliği ile kabul etti. Nedense Türk medyasında, kararın Trump'ın onayına gideceği ve Trump veto etmezse kanunlaşacağı gibi tuhaf haberler çıktı. Oysa Senatonun oyladığı ve karar altına aldığı bir kanun değil, bir "görüş", bir "karar-kanaat" bildirmedi. Karar Trump'a gitmeyecek; onun onayına da gerek yok.

Senato kararı tarihi bir dönüm noktasıdır, diyebiliriz; bu bir tek Ermeniler için büyük bir moral zafer ve büyük bir başarı değildir, bu henüz yeteri kadar farkında olunmasa bile, Türkiye'de demokrasi ve insan haklarına özlem duyan tüm insanlar için de büyük bir başarı sayılmalıdır. Bu nedenle, bu kararın alınmasında emeği geçenleri, özellikle yıllarca bu konuda büyük bir çaba ve emek harcayan Amerikan Ermeni diasporasını kutlamak gerekir.

Evet biliyorum, bu yazdıklarım hoş karşılanmayacak ve itiraz edilecektir. Kararın, soykırım sorunu ile ilgisi olmayan başka politik nedenlerle alındığı, arkasında ABD'nin ve özellikle de silah endüstrisinin, Türkiye'nin Suriye politikaları ve S-400'leri satın almasından duyduğu hoşnutsuzluk yattığı vb. gibi itirazlar yapılacaktır.

Bu itirazı yapanlar, itirazlarını unutmasınlar, ama aşağıda anlatacağım gibi, hangi nedenlerle alınmış olursa olsun (çünkü çok önemli değil bu), bu kararın büyük bir tarihi dönem değişimi anlamına geldiğini, gelebileceğini de unutmasın ve bir kenara koysunlar.

Bundan sonra ne olacak?

Acaba, her şey eskisi gibi kalmaya devam etmez mi?

Herkesin merak ettiği sorular bunlar.

Konuya verilebilecek örnek, Fransa ve Almanya'dır. Bu iki devlet de Ermeni Soykırımı'nı tanıdı ama bu karara rağmen iki ülke de, Türkiye ile ilişkilerini sürdürmeye devam ettiler. Pek bir şey de olmadı. Aynı şey burada da söz konusu olmaz mı?

Evet, böyle bir ihtimal var. Eğer Türkiye büyük tepkiler vermez, örneğin İncirlik hava üssünü kapatmaya kalkmaz ise, sonuçta iki ülke, karara rağmen hiçbir şey olmamış gibi ilişkilerini sürdürmeye devam edebilirler. Bu anlamda, soykırım kararı değil ama Senatoca alınan ekonomik ambargo ile ilgili kanunun, eğer Trump onaylarsa daha etkin olacağı bile iddia edilebilir.

Ama ben her şeyin eskisi gibi devam edeceğini zannetmiyorum.

En azından başta Ermeni diasporası ve birçok çevre buna müsaade etmeyecek ve kararı bir son değil aslında yeni bir başlangıç olarak yorumlayacaklardır. Bu başlangıca uygun yeni stratejiler ve mücadele yönetmeleri geliştireceklerdir. Bu nedenle, Almanya ve Fransa örnekleri ile kıyaslanmayacak bir durumla karşı karşıya olduğumuzu söyleyebiliriz.

Bu kararlar bir dönem kapandı ve yeni bir dönem açılıyor.

Peki niçin yeni bir durumla, yeni bir dönemle karşı karşıyayız?

Birincisi, ortada Amerikan hukuk sistemi açısından bağlayıcı bir karar söz konusudur. Ermeni Soykırımı'nı kabul eden tasarılar, Temsilciler Meclisi ve Senato'da ayrı ayrı oylandı

ve kabul edildi. Böylece ABD hükümetinin üç önemli ayağından ikisi resmen soykırımı kabul etmiş oldu. Hükümetin üçüncü ayağı Beyaz Saray'dır. Beyaz Saray, kabul etmese de soykırımı hükümetin üç organından ikisi kabul etmiş olduğu için bunun resmi bir tanıma anlamına geldiği konusunda tüm hukukçular fikir birliği içindeler. Yani ortada bağlayıcı bir hukuki karar söz konusudur.

İkincisi, Amerikan hukuk sistemi Fransa ve Almanya hukuk sistemlerinden farklıdır.

ABD'de, yabancı banka ve şirketler ve/veya yabancı devletler (onların resmi bankaları veya şirketleri) aleyhine davalar açabilirsiniz.

Bu tür davaların açılabilmesi için üç önemli ön koşulun yerine gelmesi gerekmektedir.

Birincisi, aleyhlerine dava açılacak şirket veya kuruluşların ABD ile bugün sürmekte olan ticari-iktisadi ilişkileri olması gerekmektedir. İkincisi, bu şirket veya kuruluşların, tarihte işlenmiş olduğu iddia edilen katliamla ilişkili olduğu ve bu katliamlardan kazanç elde ettikleri gösterilmek durumundadır. Üçüncüsü, ABD'nin söz konusu katliamları insanlık suçu ve/veya soykırım olarak kabul etmesi gerekir.

Eğer bu üç koşul yerine getirilmiş ise, yabancı devletlerin egemenlik hakkını koruyan 1976 yasası geçersiz olacaktır. Amerikan Kongresi, 1976'da kabul ettiği Yabancı Ülke Dokunulmazlık Yasası [Foreign Sovereign Immunities Act (FSIA)] ile başka devletlere, Amerikan mahkemelerinde dava açma yetkisi tanımış ve ama bu hakkı yukarıda saydığım şartlara bağlamıştı. Bu şartların her birisinin hangi koşullarda ve nasıl yerine getirilmiş sayılacağı ayrı ve önemli bir hukuki tartışma konusudur. Fakat, Türkiye bağlamında en önemli olanı, 1915'in Amerikan hukukuna göre soykırım veya insanlığa karşı suç olarak sayılması gerekiyordu. Şimdi bu eşik aşılmış görülüyor.

Eklemem gerekir ki, hükümetlerin ve/veya şirketlerin işlenen cinayetler nedeniyle haksız

kazanç elde etmeleri meselesinin en başında yer alan konu mülkiyet konusudur. Yani, bizim örneğimizde Ermeni mallarına haksız bir biçimde el konulmuş olması, bu davaların açılmasında en temel gerekçeyi teşkil edecektir. Amerikan hukuk sisteminin bir başka özelliği de “grup davalarına” imkan tanınmasıdır. “class action,” olarak adlandırılan bu dava yöntemine göre, bir kişinin bile davasını kazanması, benzeri binlerce kişinin de otomatik olarak kazanmış sayılmasına yol açacaktır. Belki son bir faktör olarak da Amerikan avukatlarının bu tür davalar açmaktan hoşlandıkları ve severek risk aldıkları gerçeğidir.

Bugüne kadar Kaliforniya eyaletinde Ermeniler tarafından açılmış onlarca dava vardır ve bu davalarda mahkemeler, 1915 konusunda Amerikan hükümetinin bir politikası olmadığı nedeniyle, konuyu deyim yerindeyse “taca atmayı” tercih ediyorlardı. Senato’nun bu kararıyla mahkemelerin artık eskisi türden kararları kolaylıkla alamayacağını söyleyebiliriz.

Önümüzdeki dönemde, Ermeni kişi ve kuruluşlarının daha sistematik ve yoğun davalar açmalarına şaşdırmamak gerekecek. Konuya ilişkin Holokost davaları büyük bir örnek teşkil edecektir. Özellikle 1990’larda açılan davalarda gerek hükümetler, gerekse büyük bankalar ve şirketler milyarlarca dolar tutan cezalara çarptırıldılar. Ve birçok durumda, bu yüksek cezaları ödememek için anlaşma yolları arandı ve bulundu.

Amerikan hukuk sisteminin yarattığı bu imkanlara ilgi duyanlar, Michael J. Bazylar’ın Holokost Adaleti: Tazminat için Amerikan Mahkemelerindeki Savaş [Holocaust Justice: The Battle for Restitution in America’s Courts] kitabına bakabilirler. Kaliforniya Chapman Üniversitesi’nde hukuk profesörü olan Bazylar, sadece davaları hukuki açıdan analiz eden bir akademisyen değil. Kendisi de birçok davaya katılmış bir hukukçu ve bu davalar arasında Ermeniclerce açılmış olan davalar da var.

Özetle, sadece hukuki boyutları itibarıyla bile, ABD Senatosu’nca alınan kararın bir dönüm noktasına denk düştüğü ve düşeceğini rahatlıkla söyleyebiliriz. Bu nedenle, “1915 konusunda karar almak yabancı parlamentoların işi değildir”, gibi basmakalıp sözlerin artık

bundan sonra çok fazla siyasi bir anlamı olmadığını görmek gerekiyor.

Ortada bir sorun varsa, bu sorunların çözülmesi için uluslararası platformların sunduğu imkanlardan yararlanmak son derece doğaldır. Artık Türkiye’de konuyla uğraşanların, ABD Senatosu kararı ile sıradan bir parlamento kararıyla karşı karşıya olmadıklarını görmeleri gerekiyor.

Amerikan mahkemelerinin konuyla doğrudan ilgilenmeye başlamaları ihtimalini, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi gibi bir olguyla kıyaslamak yanlış olmayacaktır. ABD’nin elindeki maddi ve siyasi gücü nedeniyle, mahkemelerinin alacağı kararları, AİHM’den daha kuvvetli biçimde hayata geçirme şansına sahip olacağını ise eklemeye gerek yok.

Kanaatim, artık “soykırımın tanınması” konusunda yeni bir döneme girmekte olduğumuzdur. Bu yeni dönem, yeni bilgileri, yeni düşünme tarzlarını ve yeni politikaları zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle, herkesi bildiğimiz ezberleri tekrar etmek yerine, yeni durumu kavramaya davet etmek isterim.

Eğer Türkiye’nin demokratik güçleri, demokrasi ve insan hakları konusundaki uğraşlarında ciddi iseler (böyle olduklarından hiç kuşku yok), soykırım inkarcılığının önlerindeki en temel siyasi problemlerden birisi olduğunu kavramak zorundalar.

Bu nedenle, tarihle yüzleşmeyi merkezlerine alan bir siyaset geliştirmelerinde fayda var. Yani soykırım inkarcılığına açık kapı bırakan işler yapmak veya dolaylı destek vermek ya da inkarcılığı kendisine göz yumulabilecek önemsiz, ufak bir hata saymak yapılabilecek siyasi hataların en büyüğü olacaktır. Bu niye böyledir, bunu da bir başka yazıda ele almak isterim.

Kaynak: gazeteduvar.com.tr